

Politidirektoratet
Postboks 2090 Vika
0125 OSLO

Deres referanse:
23/241573-4

Vår referanse:
23/266680 - 2

Sted, dato:
Ski, 11.01.2024

Høring - Barnevernsinstitusjonsutvalgets NOU 2023:24

- Øst politidistrikt

Det vises til Politidirektoratets foreleggelse av ovennevnte høring til politidistriktene. NOUen er en omfattende og grundig gjennomgang av institusjonsbarnevernet, men omhandler i begrenset grad politiets rolle overfor den relevante målgruppen, eller for den saks skyld politiets konkrete samhandling eller berøring med institusjonsbarnevernet. Det er likevel enkelte momenter i utredningen som ansees relevant å kommentere. Øst politidistrikt vil i det følgende omtale disse relativt kortfattet.

Innledningsvis finner vi også grunn til å berømme utvalget for det som for oss fremstår som et meget grundig og solid arbeid. Politiet opplever på jevnlig basis selv utfordringene som følger av sektorvise ansvarsforhold, grensesnittet mellom etater og hjelpeinstanser og i vekslingene mellom disse. Også på barnevernsområdet. Vår vurdering er at utvalget på en presis, tydelig og konkret måte har klart å identifisere og beskrive de relevante utfordringene, med et gjennomgående og klart fokus på målgruppas behov, rettigheter og utfordringer. Og ikke minst synes anbefalingene om tiltak og løsninger å være preget av nettopp dette perspektivet.

Det store bildet – overordnet vurdering

Utvalget tegner et alvorlig bilde av tilstanden i deler av institusjonsbarnevernet, og ikke minst tilgrensende sektors oppfølging av samme målgruppe. Det er et grunnleggende trekk ved mange deler av politiets mandat, at det inntreffer når andre sektorer eller deler av velferdsstaten ikke når frem, lykkes eller har de relevante virkemidlene. Med andre ord i kriser eller når andre aktører har gitt opp eller er maktesløse. Dette preger politiets egen erfaring med institusjonsbarnevernet og andre relevante aktørers evne til å hjelpe og håndtere målgruppen. Og ikke minst preger det hvilke deler av institusjonsbarnevernet og målgruppa politiet har konkret erfaring med. Med denne begrensningen deler vi uansett utvalgets bekymring for offentlige etaters evne til å gi

den målgruppa et tilbud som er tilpasset aktuelle behov og utfordringer. Vi ser og møter på jevnlig basis de alvorligste konsekvensene av det.

Barn med store og sammensatte behov (kap 8.2)

Disse barna er det typiske eksempelet på en del av målgruppa som politiet ofte kommer i berøring med. De utfordringene som beskrives er gjenkjennelige, og hyppigheten i politiets møter med disse barna korresponderer med manglende robusthet og helhet i det *hjelpetilbudet* som eksisterer for dem. På denne måten blir samfunnsvernet for ofte og for tidlig det førende og mest konkrete hensynet i det offentliges inngripen og tiltak i spesifikke og ikke minst akutte situasjoner. Ikke hjelpebehovet, eller barnets behov. Og overfor mindreårige har dessuten samfunnsvernet få, lite effektive og lite treffende virkemidler til disposisjon. For så vidt av gode grunner, som utvalget også påpeker.

Barnevernet og helsetjenestens ansvar (kap 8.3 og 8.4)

Det to kapitlene gir gode og lett forståelige redegjørelser for de enkelte sektorenes mandat, hjemler og begrensninger. Samlet illustrerer de også utfordringen i at *enkeltindivider* med *sammensatte* behov på tvers av ansvarsområder, ofte blir fulgt opp sekvensielt og vekselvis mellom utilstrekkelige sektortilbud og enkelttilbud. Som utvalget påpeker faller de ofte mellom eller utenfor, uten adekvat eller tilstrekkelig oppfølging og hjelp. Og det er ikke til å komme fra at de ofte ender med hyppig og varig tilværelse innenfor politiets ansvarsområde. Enten ved gjentatt (alvorlig) kriminalitet, eller gjentatte akutte faresituasjoner som alvorlig rus og overdoser, rømminger, suicidalitet osv. Mer alvorlig enn at disse legger beslag på betydelige ressurser fra politiets side, ender de aktuelle enkeltindividene opp med å sementere en tilværelse i utenforskap, fortvilelse, rus og kriminalitet. Med gradvis dårligere prognoser for et verdig og godt liv for hver gang de faller mellom.

Justissektorens ansvar (kap. 8.5)

Kapittelet gir en god og dekkende beskrivelse av de relevante *reaksjonsformene* som tilligger justissektoren, herunder politi og påtalemyndighet. Politiets *forebyggende ansvar* er nevnt, men ikke særlig konkretisert eller videre omtalt. For den samlede fremstillingens skyld kan det være relevant å peke på et visst behov for å klargjøre politiets rolle og ansvar knyttet til den individrettede forebyggingen. Ut over de åpenbare oppgavene som tilligger politi og påtalemyndighet under ungdomsstraff og ungdomsoppfølging (som er begrenset til forebygging av *gjentatt* kriminalitet). Så innser vi at det er forståelig og rasjonelt av utvalget å begrense behandlingen av det bredere spekteret av generelle forebyggende tiltak, og at dette blant annet vil måtte omfatte flere sektorer og myndigheter for å gi et dekkende bilde (herunder skole, NAV og andre).

Utvalgets problemforståelse og vurdering (kap. 8.6)

Første del av utvalgets problemforståelse sonderer mest omkring utfordringene i grensesnittet og overlapp mellom helsetjenesten og barnevern. Det ligger ikke til Øst politidistrikt å ha noen sterke oppfatninger av presisjon eller andre detaljer i dette. Imidlertid er vår entydige observasjon at mange individer hvis behov eksisterer nettopp i dette spennet, over tid får en negativ og alvorlig utvikling i sin tilstand og sine behov. For oss blir dette konkret og observerbart gjennom tiltakende og mer alvorlig rus, hyppigere og lengre rømminger og unndragelse fra omsorg, samt flere og mer alvorlige tilfeller av utagering, selvskading og trusler om eller forsøk på selvdrap.

Ved vår involvering observeres også at uklarhet i ansvar – og resignasjonen hos den enkelte sektor, tiltar i tråd med den negative utviklingen. Konkret ved at politiet ved en avklart akutt situasjon (som *kan* være politiets ansvar å håndtere), i økende grad må overlate barnet til skiftende og ulike aktører med et stadig mindre erkjent ansvar eller tildelte forutsetninger for å gi adekvat hjelp og oppfølging.

Beskrivelsen i overlappende ansvar for barn som begår (alvorlige) kriminelle handlinger er gjenkjennelig. Det henvises til noen estimater i antall individer som utgjør en slik risiko for alvorlig kriminalitet at samfunnsvernet ikke kan dekkes gjennom plassering i regi av barnevernet. Vi har ingen konkrete kilder eller egne tall å henvise til. Om vi derimot skal gjøre et eget *anslag* på antallet individer det kan være snakk om, vil det likevel være høyere enn 10-20 personer, og økende. Vi støtter for øvrig utvalgets vurderinger med hensyn til lavsikkerhetssoning og fotlenke i barnevernsinstitusjoner.

Vi støtter også utvalgets vurderinger omkring ansvar og tilbud for barn og unge som deltar i gjengkriminalitet. Problemet er økende i omfang og alvorlighet, og behovet for felles forståelse av situasjonsbildet, ansvarsforhold og samarbeid om innsats og tiltak er stort. Mange av disse problemstillingene og bakenforliggende drivere knytter seg riktig nok til forhold som ligger utenfor utvalgets mandat og vurderinger. Ikke minst behovet for koordinert og kraftfull innsats fra hele bredden av velferdstilbud og forebyggende tiltak (jfr. kommentar til kap. 8.5).

Individuelle begrensninger og innskrenkninger (kap. 14)

Utvalget er bedt om å ikke utrede bruk av tvang, siden dette ivaretas av interne utredninger i departementet. Gjennom vårt innspill til utvalgets mandat av september 2022, signaliserte vi en viss undring over at utvalget ikke skulle utrede bruk av tvang. Fra vår side fremstod dette som en nødvendig problemstilling å innta, gitt de aktuelle utredningstemaene utvalget *skulle* behandle. Så registrerer vi at utvalget synes å ha vært enige med oss i dette, siden de likevel har utredet relevante temaer omkring bruk av tvang – som har vært nødvendige for utvalgets utredning og forslag.

Vi leser med stor interesse utvalgets omtale av og vurderinger knyttet til Merete Havres gjennomgang. Samtidig leser vi med bekymring omtalen av hvordan statsforvaltere vurderer og gjennomfører sine tilsyn med barnevernet på området. Og hvordan disse skiller seg både fra Havres vurderinger og ikke minst internt mellom statsforvaltere. Det er ikke til å undres over at barnevernet strever med å finne rett balanse og gjøre gode og adekvate vurderinger på sitt handlingsrom med hensyn til bruk av tvang. Ut over det som følger av hjemmel for plassering, og nettopp med bakgrunn i hva som ligger i omsorgsansvaret og barnets beste.

Denne problemstillingen har opptatt politiet over tid. Generelt må politiets vurdering av dette sies å ligge tettere på Havres og utvalgets vurdering enn statsforvalterne og følgelig store deler av institusjonsbarnevernet. Grunnen til at politiet er opptatt av dette er åpenbar. Når barnevernet vurderer at de er uttømt på hjemler og virkemidler, og barn unndrar seg omsorg og setter seg selv og andre i fare, blir politiet bedt om å bistå med sine hjemler og sine virkemidler. I mange sammenhenger er dette en riktig og hensiktsmessig terskel og eskalering, og politiet er lovpålagt å beskytte både barnet og omgivelsene når andre sektors hjemler og virkemidler er utilstrekkelig. Det er imidlertid vårt syn at denne terskelen generelt er for lav i dag. Vi etterlyser derfor en klargjøring av regelverk, rutiner og praksis for bruk av tvang i barnevernet.

Dagens regelverk gir etter vårt syn åpning for at barna i større grad kan holdes igjen når det er fare for liv og helse. Det er vårt inntrykk at det eksisterer reell usikkerhet med hensyn til faktisk adgang til bruk av tvang. Vi mener det er nødvendig å vurdere om terskelen for bruk av tvang, og tilgjengelige virkemidler og ressurser hos barnevernsaktørene, er hensiktsmessige og tilstrekkelig.

Dagens tilstand innebærer at politiet benytter uforholdsmessig store ressurser på søk og tilbakeføring av barn og ungdom som har rømt fra tiltak under barnevernet. Det er krevende å gjøre avveininger om ressursbruk og virkemiddelbruk fra politiets side i disse sakene. Sakene fordeler seg over hele spennet fra ungdom som bare ikke vil innrette seg etter pålegg og krav om å bli under tiltaket, til barn og unge som ved unndragelse etablerer en reell og konkret fare for både eget og andres liv og helse. Politiet har selv

forbedringspunkter i egen praksis med hensyn til systematikk, vurderinger og prioriteringer i disse sakene. I tillegg er det etter vår vurdering behov for å finne bedre felles løsninger med både helsesektoren og barnevernsektoren for å forstå og behandle risiko på individnivå på en raskere og bedre måte.

Det er formentlig også riktig av hensynet til barnas beste at politiets involvering og potensielle virkemiddelbruk får en høyere terskel enn i dag.

Avslutningsvis vil vi igjen berømme utvalget for arbeidet og en god fremstilling av både utfordringer og forslag til løsninger. Rapporten er verdifull for å skape bedre og mer konkret forståelse for reelle utfordringer i og mellom sektorer også politiet har et ansvar for å støtte og utfylle. Vi deler bekymringen for samfunnets evne til å hjelpe de mest sårbare barna og deres omgivelser. Vi anbefaler departementet å legge til rette for en kraftfull og helhetlig oppfølging av de utfordringene som er beskrevet. Viktigst av hensyn til det enkelte barn, men også av hensyn til fremtidig kriminalitetsforebygging og trygghet og sikkerhet i samfunnet og for den enkelte.

Med hilsen

Thomas Stærk

Assisterende enhetsleder
Felles enhet for etterretning,
forebygging og etterforskning

Dokumentet er elektronisk godkjent uten signatur.

Kopi:

Espen Thunestvedt
Kristin Aga
Morten Reppen
Ove Furseth
Terje Didriksen
Tommy Andre Brøske